

MĂRCI PRAGMATICE LOCUTIVE / LOCUTIVE PRAGMATIC MARKS

Roxana VIERU

Asistent Professor, Ph.D.

("Alexandru Ioan Cuza" of Iași, Romania)

rxn_x@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-6918-6179>

90

Abstract

The paper refers to the ways in which the linguistically encoded information of sentence meaning provides an indication of the direct, literal messages intended by the speaker. Every sentence has a Direct Message Potential. Sentence meaning can be divided up into two separate and distinct parts. On the one hand, sentence encodes a proposition, which represents a state of the world which the speaker wishes to bring to the addressee's attention and, on the other hand, there is everything else: Mood markers such as lexical expressions of varying length and complexity. This nonpropositional part of sentence meaning can be analyzed into different types of signals, called Pragmatic Markers. These pragmatic markers signal the speaker's potential communicative intentions. Pragmatic markers are not part of the propositional content of the sentence. Pragmatic markers have procedural (pragmatic) meaning and specify how the sentence of which they are part is related to the preceding discourse.

Keywords: sentence, meaning, message, potential

Rezumat

*În articol, este studiată prezentarea mărcilor pragmatice care apar în diverse intervenții ale unui locutor, în cadrul unor conversații libere sau controlate (directe sau mediate). Nu am dorit o teoretizare *sensu stricto* a acestora, întrucât definiții și clasificări ale lor, precum și alte probleme pe care le presupun au fost surprinse în literatura străină de specialitate și rezumate în multe lucrări românești de pragmatolingvistică. Ni s-a părut mai potrivită o abordare aplicativă, în sensul identificării și interpretării unor concepte – cum sunt mărcile pragmatice – pe un corpus de texte dat.*

Cuvinte-cheie: propoziție, semnificație, potențial

Limbajul natural uman a constituit dintotdeauna centrul preocupărilor multor gânditori. De atunci și până în timpurile moderne, perspectiva cercetării lingvistice nu s-a schimbat prea mult. Textele-mostre supuse diverselor analize (din punct de vedere fonetic, lexical, morfologic, sintactic, semantic, stilistic etc.), fie ele scrise sau orale, erau oarecum nenaturale, adică create artificial după un set de reguli menite să le modeleze pentru ca acestea să fie corecte din punct de vedere lingvistic și logic.

Unele tendințe, întâlnite astăzi în lingvistică (care au ca punct de plecare științele non-lingvistice) vizează o abordare a textelor surprinse în dinamica lor, o abordare care face abstracție totală de corectitudinea menționată anterior. Cercetătorii etnometodologi, care propun o astfel de abordare, s-au

oprit asupra componenței și structurii conversației (vezi Mey, 1993, subcap. 11.2). Dincolo de nivelul purlingvistic, ei au mai sesizat unele elemente care compun tabloul comunicativ, întregindu-l, și care sunt de altă natură decât cea strict lingvistică. Ca atare, ei abordează preponderent posibilitățile de transmitere a mesajelor pe căi paralingvistice (sesizând contribuția comunicativă a râsului, a tusei etc. în punctele relevante ale unei conversații) și unele mici elemente de natură verbală, ignorate până atunci de toate disciplinele lingvistice. Acestea din urmă sunt mărcile pragmatice, care pun în legătură ceea ce rostește locutorul la un moment dat cu mesajul emis anterior.

Bruce Fraser (1996, p. 167) afirma că informația encodată într-o expresie lingvistică oarecare este alcătuită dintr-o parte care reflectă conținutul semantic propriu-zis (reprezentând „o stare a lumii pe care vorbitorul vrea să o aducă în atenția adresantului”) și o parte care conține altceva, adică restul de informație (cea suplimentară, adiacentă) transmisă. Acest rest este definit de Fraser ca ansamblul mărcilor pragmatice. „Expresia care se constituie în marcă pragmatică”, mai adaugă el, „nu poate oferi și conținut informativ de tip propozițional (conținut semantic); nici elementele care, în planul textului, își aduc contribuția la semantica generală nu pot oferi un plus de informație pragmatică. În plus, dacă expresia menționată occură într-un context ca un anumit tip de marcă pragmatică, ea nu poate funcționa tot acolo ca un al doilea tip”.

Deborah Schifffrin definește mărcile pragmatice în relație directă și exclusivă cu unitățile de discurs, susținând imposibilitatea raportării la propoziție, act de vorbire sau „tone unit” (Schifffrin, 1987). Cu toate acestea, lingvista încearcă să stabilească punți de legătură între funcțiile pragmatice ale unor cuvinte precum *and* (= și), *but* (= dar), *or* (= sau) și funcțiile gramaticale ale acestora. Așadar, în această privință, ea nu este la fel de tranșantă precum Fraser.

Există mai multe clasificări ale mărcilor pragmatice, realizate de diverși autori de lucrări de pragmalingvistică, pentru care s-a avut în vedere criteriul semantic, criteriul funcțional sau criteriul formal sau pentru care s-a ținut cont de tipul de text în care acestea se înscriu¹². Dintre aceste teorii ne vom opri la aceea a Carlei Bazanella (Bazanella, *apud* Hoarță Cărașu, 2003, pp. 84-90), care împarte semnalele discursive (așa cum numește ea mărcile pragmatice) în metatextuale și iterative, iar pe acestea din urmă le împarte, la rândul lor, în semnale ale locutorului și semnale ale interlocutorului. Vom discuta, în materialul de față, despre mărcile locutorului, pe care le vom ilustra în cele ce urmează cu exemple din lucrarea „Corpus de limbă română vorbită actuală” (Hoarță Cărașu *et alii*, 2005).

Într-o conversație normală, cei doi participanți la actul comunicațional trebuie nu doar să vorbească, ci să-și vorbească. Aceasta implică faptul că nu

¹² Pentru o prezentare în limba română, pe scurt, a unor astfel de clasificări vezi Hoarță Cărașu, 2003.

doar un participant se erijează în ipostază de emițător, ci rolurile se schimbă pe parcursul conversației; mai mult, în timp ce locutorul emite diverse 100 judecăți de valoare, interlocutorul arată acestuia că mesajul său este perceput, că este sau nu de acord cu cele spuse etc., adică locutorul primește un feed-back de la cel (sau cei) spre care și-a îndreptat intervenția comunicativă.

Unul dintre participanții la actul comunicațional poate indica faptul că dorește să ia cuvântul prin așa-numitele mărci de preluare a replicii (1). În ipostaza nou dobândită de locutor, acesta fie că semnalează, în anumite puncte ale intervenției sale, faptul că are intenția de a-și continua, neîntrerupt, comunicarea (prin mărci menținătoare ale replicii) (2), fie că atrage atenția asupra a ceea ce urmează să spună (prin mărci de solicitare a atenției) (3), fie că așteaptă întărirea (confirmarea) sau respingerea, din partea interlocutorului (interlocutorilor), a unei afirmații (prin mărci de solicitare a acordului sau dezaordului) (4), fie că verifică, în mod constant, dacă interlocutorul său acordă atenție celor spuse de dânsul și dacă înțelege ceea ce i se spune (prin mărci de control al receptării) (5), fie că indică faptul că se afiliază grupului de interlocutori sau că este relaționat într-un anumit fel cu interlocutorul său (unic) (prin mărci cu funcție fatică) (6), fie că indică măsura în care ceea ce spune locutorul este considerat de acesta a fi conform cu realitatea (prin mărci ale aproximării) (7):

(1) *mărci pragmatice de preluare a replicii:*

B: îi foarti complicat la noi?

A: da.

C: da:. (râde)

B: *deci* la noi dacă n-ai trecut în $\perp$ ți-ai lăsat testament $\downarrow$ esti valabil un testament $\downarrow$ (...) (p. 56)

B: u u unde.

A: în franța?

B: ei $\downarrow$ întâi am avut aicea ?

A: *da'* spuneai că [întotdeauna = (pp. 248-249)

(2) *mărci pragmatice de menținere a replicii:*

A: da da' cel puțin *va să zică* în timpu' vieții $\downarrow$ + <R cel puțin o treime aparține copiilor> (p. 55).

L: (...) o să puteți și faceți șt: $\downarrow$ + *eu știu* $\downarrow$ un pereti din asta [xxx] un pereti di rigips (p. 63).

A: (...) dar ce mă preocupă pe mine acum față de lucrurile discutate săptămâna trecută $\uparrow$ este să vedem + ă: $\uparrow$ + cum punem față_n față $\uparrow$ *să zicem* $\uparrow$ obscenitatea și libertatea scriitorului $\uparrow$ (...) (p. 210)

B: <R suntem de_atâtea feluri $\uparrow$ în câți oameni cunoaștem> $\downarrow$ CRED $\downarrow$ <L decifiere care individ te vede altfel $\downarrow$ <F SAU> $\downarrow$ fiecare OM pe care-l întâlnim PROVOACĂ ALTCEVA din_năuntrul nostru> $\downarrow$ și splendoarea unui om $\uparrow$ este pân' la urmă dată $\uparrow$ de întâlnirile privilegiate ale vieții lui ? <R deci în clipa în care el întâlnește> $\uparrow$ ACEI OAMENI care fac să iasă din el TOT ce e mai minunat $\uparrow$ asta în-

semnând ↓ și UMORUL lui ↑ nu? și <R și și> BUNĂTATEA lui ↑ și GENEROZITATEA lui ↑ și <R mai știu eu ce> și INTELIGENȚA lui ↑ ȚIA sunt oameni importanți ai vieții cuiva (p. 221)?

B: teoria care e un ⊥ humanitas a stîrnit + ADMIRAȚIE și bucurie ↑ în aceeași măsură în care a stîrnit ură ↓ ă: ↑ s-a-ntîmplat ↑ ⊥ <R bineînțeles nu asta e singurul izvor al urii> ? există ură în clipa în care ↑ ă: eu știu ↑ denunți ↑ + denunți în ghilimele ? + o nedreptate majoră ↑ + și nedreptatea aia are autori ↑ <R evident că cei care se simt vizați> ↑ te vor urî. (...) (p. 223).

D: (...) deci există ↑ cum să spun + raportat la stat există două + ă: două ipostaze ↑ una de ă cum să spun de viziune cri de analiză critică a inițiativelor statului ↑ și alta de complementaritate (...) (p. 236).

A: <Î de vis> dar ai avut ↑ pff <S nu știu> ↓ neplăceri ↑ piedici ↑ <R datorită faptului că ai avut un> ↑ comunism ă: primar ↑ secundar ↑ (râde) și terțiar (p. 248).

(3) mărci pragmatice de solicitare a atenției:

A: da ↑ dar + vedeți asta ↑ că + ce ziceam eu cu echipa ↑ că nu are omu' ↓ + asta înseamnă ↑ ați văzut ↓ cînd a intrat ciocoiu ↑ <Î BĂI> ↑ + cari-i traba ? eu tre' să folosesc șansa <Î ASTA> ↑ a ↓ mersi mult. + eu tre' să folosesc șansa asta și să joc perfect ↑ că + data viitoare nu mai joc. știți ? + și el ari-un lot de jucători ↑ pe cari-i rulează. ceea ci mi sî pari foarte normal. +++ uitați-vă la realmadrid. + că-l ari + pe Ronaldo. di ci-l scoati pe Ronaldo ? ++ pe figo ăla ↑ raul ↑ că-ăla owen care a fost la liverpool ↓ +++ țineți minte că a fost luni morientes ↑ care era la monaco ↓ + care era de fapt jucătoru' lu' + real madrid (p. 78).

B: adevăru-i cî uiti ↑ vezi ? chestia asta cu ateneu' ăsta care l-a făcut ↑

A: da' nu cred cî fac aicea.

B: eu așa am înțeles. cî la ateneu (p. 90).

B: auzi ↑ să_ț dau niști yin?

C: nu: ↑ (p. 103)

A: d_ăia ă-am spus-o? hoțu' ↑ + vine c_un coleg + și vroiau ei sî meargă la internet. și-i spune lu' ăla ↑ știi? eu i_aud ↓ + „băi ↑ dacă (ezită) fii atent ↑ dacă deschide + bunică-mea: ↓ + ne dă zece mii de lei ↓ și putem pleca la internet” <R știi că ei vroiau ȘI BANI> ca să meargă la internet <S zice> „dacă deschide + unchi-miu” zice „fii atent ↑ nu știi numărul de telefon de_acasă ↑ c_ăsta [te_ntreabă” ↑ (p. 110).

B: unchiul meu ↑ fratele ↑] nu știu ? dacă vă ↑ ⊥ știu că ↑ de exemplu ↑ fratele mamei ↑ care ERA în perioada aceea în închiSOARE ↑ avusese complex ↑ î: <F NEBUNIA> totală: ↑ și iresponsabilitatea ↑ să încerce să facă un parTID ↑ <JS închipuie-ți> ? î: ceva ↑ nu știu dacă era ↑ + liberal ↑ + sau democrat î: creȘTIN ? creștin ↓ <S notează> cu ↑ î: o un un un personalitatea ↑ un aristocrat ↑ foarte + foarte nobil ↑ care ne-a ajutat foarte mult ↑ un domn ↑ petre gheață (...) (p. 253).

(4) mărci pragmatice de solicitare a acordului și/ sau a confirmării:

A: omu ↑ pân' la urmă le-a băgat. + am stat frumos ↓ ne-am luat ziare ↓ ne-am luat apă ↓ ++ ș_am plecat și iese_așa ↓ pe bulevardul' gări_înainte ↑ știi ? zic „băi ↑ da autobuzu' ăsta unde merge ↑ băi ? pă unde merge ăsta ↓ știi ?” nu? teoretic ↓ trebuia să iasă pe hărman ↓ acolo ↓ nu tata ? băi și mă duc pân' la șofer și_ntreb „nu vă supărați' ↑ autobuzu' ăsta unde merge ?” „<Î la PREDEAL ↑ >”

(p. 99).

A: exact. nu există sinonimie lexicală perfectă ↑ ++ sau mai bine spus ↓ + este <Î FOARTE RARĂ>. <R nu putem spune chiar că nu există. > ++ este <Î FOARTE RARĂ> sinonimia lexicală perfectă. și-o să ne spună colega dumneavoastră. + există <Î deci> + două grade ↑ + așa-i ? (p. 140).

A: așa. + și_ați trecut din două mii ↑ + <Î sau nu> ↑ + două mii trei ați zis ↑ că + de_atunci s-a inițiat tratamentul'. din nouă_și_nouă ↑ când ați fost diagnosticată cu glicemia aia mare ↑ n-ați urmat nici un tratament ↑ până în două mii trei ↑ când ați ajuns la operație. da ? (p. 150).

A: e-o preponderență. e-apropo de ↑ ă ↑ cum să spun ? nonverbalul înăscut ↑ dar există și dobândit ↑ unde sînt niște norme sociale. pe care el și le însușeș însușește așa din mers ↑ nu-i așa ? numai fiindcă este ↑ membru al unei comunități culturale (p. 172).

B: păi ↑ care ? între anii patr- ↑ după instalarea comunismului ↑ până ↑ până ce-am plecat ? până-n șaizeș_patru ↓ <S nu> ? (...) (p. 251).

(5) mărci pragmatice de control al receptării:

A: omu ↑ pân' la urmă le-a băgat. + am stat frumos ↓ ne-am luat ziare ↓ ne-am luat apă ↓ ++ ș_am plecat și iese așa ↓ pe bulevardul gări_înainte ↑ știi ? zic „băi ↑ da autobuzu' ăsta unde merge ↑ băi ? pă unde merge ăsta ↓ știi ?” nu? teoretic ↓ trebuia să iasă pe hărman ↓ acolo ↓ nu tata ? băi și mă duc pân' la șofer și_ntreb „nu vă supăraț' ↑ autobuzu' ăsta unde merge ?” „<Î la PREDEAL ↑ >” (p. 99).

B: (...) ă: după aceea la spital ↑ și după aceea chiar la morgă ? (râde) <J dai seama> ↓ ce plăcut a fost ? și fericiți că nu l-am (râde) găsit ↑ nici în apă ↑ pân'la urmă am fost fericiți ↓ (...) (p. 256).

B: proces mare ↑ tîmbălău ↑ un an și jumătate închisoare preventivă ↑ în care ↑ + < J poți să-ți dai seama ↓ un om care se scula la cinci dimineața ↑ să facă gimnastică ↑ dușuri ↑ dup-aceea citit cu glas tare franceză ↑ și engleză ↑ și germană ↑ > (...) (pp. 256-257).

(6) mărci pragmatice cu funcție fatică:

B: și foarte frumos primiți ↑ pentru cî eu știi cu ci li pun ↑ geta ? cum ornez eu masa di crăciun? (...) (p. 70).

A: și un om care se simte urît ↑ cum ziceți că v-ați simțit ↓ se poate amăgi cu gîndul ↑ domnule liiceanu ↑ că ura vine numai de la ceilalți spre el ? ura asta nu credeți că ↑ + te și încarcă la un moment_dat ? și că ea se și întoarce ? + sau dumneavoastră ați fost în stare să urăți (pp. 223-224)?

(7) mărci pragmatice ale aproximării:

a) de reducere a preciziei:

B: deci la noi dacî n-ai trecut în ⊥ ți-ai lăsat testament ↓ esti valabil un testament ↓ da' tes- și testamentu' tre' sî respecti LEGEA ↓ ⊥ există nu știi ci ⊥ s: spunea sorî-mea cî pi undeva la ⊥ cam la DOUĂZECI la sutî din averi ↑ FACI CI VREI CU EA ↓ + la moșteniri ↓ + în REST trebuie sî respecti LEGEA ↑ cî-i ⊥ sî-mparte în mod egal între nu știi ci și (p. 56).

B: =da' tu ↑ + mâine mergi la dispe? sau?

A: îhî. < Î *cam așa* > ↑ *pi la prânz* mă duc (p. 88).

B: (...) DISPERARE ↑ un loc unde puteam să fac câte o ilustrație ↑ câte o vinietă ↑ *ceva* ↑ urzica ? (râde) așa am început ? aveam simțu' humorului ↓ <SJ care era cunoscut la urzica > ↓ da' la urzica nu trebuia ↑ să ai simțu' humorului ↓ era o problemă acolo ↓ (p. 258).

b) de lipsă totală a preciziei:

L: < Î CUM > ? da' asta a noastră i_n o mii nou' suti: =

A: = treiză' și *ceva*. nu (p. 66)?

c) de prezență a preciziei:

A: cîn' am fos' acuma la: și eu la mama floare ↑ *chiar* am văzt că aproape: de: doar și drumu' ăla aproape era pus cu + coceni cu din ăstea (p. 108).

B: telefonul meu este *exact* ca al ei. de asta întreb dacă ↓ + nu ari cumva vreo problemî telefonu' ei ↑ ca sî știu dacă e vreo problemî din centralî ↑ + cu telefonu' meu ↑ sau e chiar telefonu' meu (p. 113).

d) de subliniere a adevărului conținutului propozițional și punerea lui în evidență:

A: = da ++ *ei da* ↑ și_n condițiili ăstea_i greu di crezut cî_l mai lasî la fotbal ↑ (p. 96).

e) diminuarea/augmentarea autorității și puterii vorbitorului:

A: iar ↑ ați văzut chestia cu cel mai bun jucător al româniei ↑ ăsta ↑ + mitică dragomir ↑ cu mută nu știu ce. *eu zic* că cel mai bun jucător de fotbal în două mii patru ↑ a fost dorinel munteanu. punct. ++ nu există altu' mai bun ca el. (p. 82)

B: da ? acum încă ↑ sunt ↑ + sunt îmbibat ↓ <R îmbibat de această persoană care > ↓ era EXTRAordinară ? <S extraordinară> ? și <Î care m-a:> ↑ <J m-a făcut OM> ↓ + <J cred eu> ? (...) (p. 255).

B: (...) am ă: ↑ <Î am primit de la ei> ↑ <RS nu știu> ↓ această ↑ î: educație: î: F BIpolară> ↑ (râde) *cum să-i spun* ↑ care m m mi-a creat un fel de ↑ + ă combinație echilibrată: ↓ în mine fiind și: ↑ + ă: HAOsul ↓ și și <R spiritul ăsta de aventură> ↓ fără să fiu aventurier ↓ + de profesie ↓ =

La aceste tipuri de mărci mai adăugăm câteva.

Locutorul poate să considere, într-un anumit punct al intervenției sale, că ceea ce tocmai a afirmat nu este foarte clar și atunci redă același conținut noțional sub o altă formă (conținutul e același, expresia însă se schimbă); această reluare modificată se semnalează prin (8) *mărci reformulative*:

A: exact. nu există sinonimie lexicală perfectă ↑ ++ sau *mai bine spus* ↓ + este <Î FOARTE RARĂ>. <R nu putem spune chiar că nu există. > ++ este <Î FOARTE RARĂ> sinonimia lexicală perfectă. și-o să ne spună colega dumneavoastră. + există <Î deci> + două grade ↑ + așa-i (p. 140)?

B: = în primu' rând un contract di închirieri nu esti obligatoriu sî sî_nchei în

formî autentici. asta presupuni cî nu este în mod obligatoriu sî meargî la notariat ↑ şi faci contractu' la notariat. + contractu' di închirieri ↑ al unei locuinţi sau locaţiune ↑ cum o numim noi în termeni juridici ↑ esti foarte valabil ↑ dacă esti încheiat şi sub semnăturî privatî. + *adică* ↑ pur şi simplu. părţile redactează un contract ↑ = (p. 182).

Există şi situaţii când vorbitorul realizează că o anumită idee susţinută de dânsul anterior nu este neapărat adevărată (întru totul) sau nu este sigur de veridicitatea ei şi semnalează lingvistic această părere prin (9) *mărci de corectură*:

A: nu ↓ da' ↑ < R *da' nu neapărat* în cazul morţii > ↑ + cred că-i şi normal. + jumati din averi aparţini: COPIILOR. [sau ar trebui ↑ =

B: = da ↓ *de fapt* ↑] prima dată jumate ia: soţu' moştenitor ↓ soţu' ↑ + rămas viu ↓ + şi cealaltă jumate o iau copiii + normal ↓ + şi că pi [urmă şi + de la soţurămas viu sî-mparti ⊥

C: da]

A: < R sau cel puţin atunci e numai un sfert ↑ sau o + [o treime ↑ aparţini copiilor >

B: da] *da' + nu* ↓ iniţial un so so soţul moşteneşte [jumătaţi ↑ (pp. 54-55).

A: nu cred cî ei nu vin. + sau eu ştiu dacă vin *di fapt*? + bănuiesc (p. 89).

A: că spre fundu' grădini_acolo ↑ *adică* a lu' mama floare ↑ acolo_are_ăla o:: e unu' care are_o gospodărie ↓ *adică*_are_o anex_acolo. + şi_ăla cam sta prost cu:: + cu vecini ↑ pînă zonă p_acolo. şi cîm' mi-a zis mama floare ↓ mă gîndeam că zic „probabil lu'_ăla” zic „i-o fi făcut_ăştia” =

B: = cineva =

A: = „bucuria” [...] (p. 107).

A: = şi cheltuiala ↓ *adică* venitu' ă venitu' brut optăşpi milioane ↓ cheltuiala zeci milioane şi rezultă un venit net de: opt milioane. ă: + dumneavoastră_ăţi plătit un impozit anticipat (p. 167).

A: = unde e statuia ↑ lui alexandru lahovari?

B: exact ↓ de acolo pornea strada ↑ < J *adică* să nu > ↓ ⊥ traversa ↑ ⊥ tăia ↑ bulevardul magheru ↑ şi ↑ + clădirea aceea veche ↑ pe colţ ↑ care acum e acoperită (zâmbeşte) de o reclamă ↑ + oribilă ↑ (p. 254).

Adverbe precum *aşa* sau *da* pot să fie indici de ratificare tematică, prin care locutorul întăreşte faptul că tema conversaţiei este într-adevăr aceea pe care el însuşi o dezvoltă:

(9) *mărci pragmatice de ratificare tematică*:

B: iar asta din + zona VASLUIULUI erau mulţi ⊥ deci fiecare copil primea un loc di casî ↑ şi ++ *aşa* şi < R eventual eventual construiau PĂRINŢII din timpu' vieţii o CASÎ > ş-averea toată o luau fiul cel mai mari ↑ + şi-asta o fost într-un fel bini pentru cî s-o păstrat moşiili mari ↑ ++ nu s-o mai divizat în ⊥

A: aha (p. 57).

A: palpitaţii? dumneavoastră n-aveţi palpitaţii?

B: foarte rar.

A: da' dureri în piept nu aveţi? obosiţi mai repede la efort ↑ când [urcaţi scările ↑

B: a ↑ de obosit ↑] da. obolesc. da' acumă după operații obolesc. nu mai pot și mai bat un covor ↑ + *da. și* + când bati inima tare ↑ dacă iau un aspacardin ↑ = (p. 153).

Referințe

- Hoarță Cărașu, L. (coord.), Minuț, A.-M., Guia, S., Stanciu, R. (2005). *Corpus de limbă română vorbită actuală*. Editura Cermi.
- Fraser, B. (1996). Pragmatic Markers. *Pragmatics*, 6(2).
- Hoarță Cărașu, L. (2003). *Elemente de analiză a structurii conversației*. Editura Cermi.
- Mey, Jakob. (1993). *Pragmatics. An Introduction*. Oxford University Press.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse Markers*. Cambridge University Press.